

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Zieleń w Metropolii

Warsztaty

Greenery in the metropolis

Workshops

Prowadzący: prof. dr hab. Małgorzata Kita, ICBEH UŚ

Miejsce realizacji: Instytut Językoznawstwa, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Śląski w Katowicach

Data realizacji: 19.06.2023

Grupa docelowa: Studenci kierunku: filologia polska

Czas realizacji: 2 jednostki lekcyjne (90 minut)

Cel warsztatów: Uwrażliwienie młodych ludzi na problematykę zieleni w mieście – w przestrzeni, w której żyją. Zaproponowanie pewnych ścieżek i tropów poznawczych oferowanych przez „nową humanistykę”.

Metody: Prezentacja wybranego instrumentarium lingwistyki otwartej, wspólna analiza wybranych aspektów (zieleni) w mieście jako tekście kultury. Budzenie emocji poprzez oglądanie zieleni w mieście w makro- i mikroskali, z wykorzystaniem tekstów językowych i tekstów multimodalnych.

Formy organizacji pracy:

- z całym zespołem warsztatowym,
- praca w grupach.

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Materiały, środki i pomoce dydaktyczne:

- prezentacja ppt (sprzęt elektroniczny: laptop, projektor multimedialny)
- sprzęt własny studentów (smartfon z dostępem do internetu)
- książka w wersji tradycyjnej
- fotografia i malarstwo dotyczące tematu

Literatura podmiotowa:

- Spot reklamowy V4 https://www.hec.platforma.us.edu.pl/?page_id=18
- Piosenka Pamiętajcie o ogrodach (tekst: Jonasz Kofta, muzyka: Jan Pietrzak), <https://www.youtube.com/watch?v=Iuuz598PXQs>
- Wiersz Leopolda Staffa, Wysokie drzewa, <https://www.youtube.com/watch?v=6uSHDIkDaIw>
- Końcowy fragment noblowskiego wykładu Olgi Tokarczuk Czuły narrator, <https://culture.pl/pl/artykul/olga-tokarczuk-wyklad-noblowski>

Literatura przedmiotowa:

- Baudelaire Charles, 1998, *Malarz życia nowoczesnego*, Gdańsk.
- Bauman Zygmunt, 1994, *Dwa szkice o moralności ponowoczesnej*, Warszawa.
- Benjamin Walter, 2005, *Pasaże*, Kraków.
- Duda Beata, 2018, *Miasto w świecie dyskursów*, Katowice.
- Kopaliński Władysław, *Słownik symboli*, Warszawa.
- Książek Michał, 2023, *Atlas dziur i szczelin*, Kraków.
- Rejter, Artur, 2019, *Nazwy własne w kon/tekstach kultury*, Katowice.
- Rutkowski Mariusz, Skowronek Katarzyna, 2020, *Onomastyczna analiza dyskursu*, Kraków.
- Świerczewska Beata, 2014, *W poszukiwaniu tożsamości czyli Pieszko po miejskim bruku: Flâneur oraz idea flânerie na przestrzeni dziejów: zarys problematyki*, Opole.
- Tokarski Ryszard, 2004, *Semantyka barw we współczesnej polszczyźnie*, Lublin.
- Wielki słownik języka polskiego PAN*, red. Piotr Źmigrodzki, <https://wsjp.pl/>
- Wohlleben Peter, 2016, *Sekretne życie drzew*, Wydawnictwo Otwarte.
- Zajączkowska Urszula, 2019, *Patyki, badyle*, Warszawa.
- Żukowski Aleksander, 2006, *Sławne Drzewa Województwa Śląskiego*, Czerwionka-Leszczyny.

The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe. This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.

PRZEBIEG WARSZTATÓW

1. Część wprowadzająca

Na początku warsztatów uczestnicy mieli możliwość obejrzenia filmu promocyjnego V4 https://www.hec.platforma.us.edu.pl/?page_id=18. Został też przedstawiony międzynarodowy grant zespołu ICBEH Humanistyka dla klimatu (HEC).

Spotkanie rozpoczęło ustalenie rozumienia tematu *Zieleń w Metropolii*. Wykorzystana została kompetencja językowa uczestników, a byli nimi studenci polonistyki. Została ona skonfrontowana z ujęciem słownikowym – tu sięgnięto do cyfrowego *Wielkiego słownika języka polskiego*. Zieleń została osadzona w kontekście kulturowym (symbolika, konotacje, językowy obraz świata). Wspólna refleksja wstępna dotyczyła też, co oczywiste, semantyki słowa *metropolia* i nazwy własnej *Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia*. Studenci z ożywieniem dzielili się doświadczeniami życia w Metropolii. Następnie skoncentrowano się na „zielonych” aspektach organizowania, funkcjonowania i wyglądu metropolii. Spore zaskoczenie u odbiorców wywołało oglądanie zdjęć miast górnośląsko-zagłębiowskich z lotu ptaka, czyli z dronów. Okazało się bowiem, że Metropolia oglądana z góry jest rzeczywiście zielona.

Temat warsztatów został dobrany tak, by dotyczył przestrzeni, w której studenci żyją, która jest im bliska (w różnych znaczeniach tego słowa), by budził emocje.

2. Część główna

Pierwszym krokiem wspólnego myślenia o zieleni w Metropolii było odwołanie się do nazw miejscowych – toponimów, z wykorzystaniem onomastyki kulturowej. Punktem wyjścia były wspólne rozważania na temat etymologii nazw dzielnic Katowic, które odwołują się do właściwości przestrzeni. Zostały one ujęte w postaci nazw własnych, stając się sposobem dotarcia – za pośrednictwem języka – do dawnego ukształtowania i charakterystyki miejsc, które złożyły się na dzisiejsze Katowice.

Studenci z entuzjazmem w dalszym ciągu spotkania odkrywali etymologię nazw miejsc swojego zamieszkania, pochodzenia. W samodzielnych poszukiwaniach pomagały smartfony z dostępem do internetu.

Kolejnym segmentem warsztatów był miniwykład o charakterze interakcyjnym przedstawiający instrumentarium pojęciowe „nowej humanistyki”, które może być przydatne dla ustalenia form i intensywności „zieloności” Metropolii. Zaproponowano studentom takie koncepcje:

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

- Miasto jako tekst kultury,
- Figura *flâneura* (w XIX w. i jego wersja współczesna),
- Czuły obserwator, w nawiązaniu do „czulego narratora” Olgi Tokarczuk.

Zaproszono studentów na wspólny, niespieszny spacer w wyobraźni po Metropolii pod hasłem: *Spacerując po Metropolii – czytając Metropolię – opowiadając / pisząc / fotografując Metropolię*. Jego zaplecze stanowiły fotografie, obrazy, teksty literackie, werbalizowane przez studentów impresje, reminiscencje. Studenci chętnie dzielili się swoim doświadczeniem miasta. W podróży po znanych miejscach wykorzystano katalog form obecności roślin w przestrzeni miejskiej. Ich bogactwo było zaskoczeniem dla uczestników warsztatów, dwie formy zwłaszcza wywołały żywe reakcje, choć z różnych powodów: zieleń cmentarna i wooneyfy.

Podczas wyobrażonego spaceru po ulicach miast Metropolii, wspierani fotografiami i własnymi zapamiętanymi obrazami, studenci obejrzeni murale powiązane ze światem roślinnym, wtopione w roślinność, mogli zwrócić uwagę na wyjątkowe drzewa, w tym pomniki przyrody. Wyjątkowość takich drzew ma też wymiar kulturowo-językowy, bo zostały one wyróżnione nadanymi im nazwami. To już nie jakiś klon, ale klon Anton (na Giszowcu), nie jedno z wielu drzew na cmentarzu, ale Smutni Bracia (Sosnowiec) itd.

Dostrzegli uczestnicy na ulicach sporo nowo nasadzonych drzew i uświadomili sobie, że trzeba czasu, by takie młode drzewka wyrosły i zaczęły dawać cień mieszkańcom i schronienie ptakom.

Budzącym ciekawość był przystanek na Nikiszowcu, zabytkowej dzielnicy Katowic, zabudowanej domami z czerwonej cegły. A wśród murów mieszkańcy sadzą kwiaty, krzewy, drzewa. Rośliny rosną też samoistnie. Ceglany Nikisz przy bliższym poznaniu okazuje się przestrzenią ze znaczącą obecnością zieleni.

Metropolia, kiedyś centrum przemysłu ciężkiego, obfituje w budowlę i przestrzenie obecnie postindustrialne, czasem zrewitalizowane, czasem w toku rewitalizacji, czasem zrujnowanych, zdewastowanych. Uważny obserwator dostrzeże, że na miejsca opuszczone przez człowieka samoistnie wracają rośliny. Na dachach i murach ruin widać młode drzewa, rozrastające się pnącza, ekspansywne chwasty. Takie widoki ukazują *vis vitae* roślin. Wirtualny spacer zakończył się obejrzeniem cyklu obrazów Janusza Orzechowskiego, przedstawiających postapokaliptyczny świat za sto, dwieście, trzysta lat, zamieszkały przez rośliny i zwierzęta, ale bez ludzi (<https://januszorzechowski.pl/traditional-oil-on-canvas-art/post-apocalyptic>).

3. Część syntetyzująca

Podsumowanie wspólnego odkrywania zieleni w mieście można ująć syntetycznie:

Miasto i zieleń w nim można czytać i opowiadać: z lotu ptaka lub z perspektywy żaby. I zawsze warto to robić z perspektywy czulego obserwatora i narratora.

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

4. Reakcje grupy studenckiej

Temat dla odbiorców – mieszkańców różnych miejscowości Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii – nie był na początku oczywisty. Studenci wyrażali wątpliwości co do jego zasadności, krytykowali brak zieleni w znanych im miejscach i jej likwidację – dostrzegalne gołym okiem. Ale przyjęcie zaproponowanej postawy czułego i uważnego obserwatora spacerującego ulicami centrów i zaułkami pozwoliło im odkryć, że Górny Śląsk jest zielony, co – oczywiście – nie wyklucza też tego, że studenci dostrzegają betonozę, wycinanie drzew na dużą skalę. Studenci z ochotą włączali się w rozmowę, komentowali wizualne przedstawienia zieleni miejskiej. Wydaje się, że warsztaty zachęciły uczestników do szukania zieleni w mieście w makro- i mikroskali.

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*